

de twee polen der wereld, want hij heeft nooit gereisd. Het is misschien wel omdat hij er door een niet heel oud atavisme, dat hij onbewust ontvlucht, aan herinnerd wordt, een Oostendsch winkelier te zijn. Die overigens nimmer de gewoonte is kunnen ontgroeien, iederen avond te vragen naar den toestand der kas. . . .

Liefde voor de eigen kamer: de winter een schut tusschen zee en geliefde stad, de zomer mondaine onveiligheid.

Hoe zou het, practisch gesproken, zonder paradox of ironie, mogelijk zijn, dat Ensor zich puëriel zou gaan meten aan het schilderen der onmetelijke zee?

IV

Ik schreef hierboven: „Ik weet dat hij zich gaarne vertoont, omringd door duivelen en demonen,” en dat is een kostelijke onthulling van zijn geheim. En herhaald sprak ik over zijne onrust, die vaak wordt ziekelijke angst.

Ik moet daarop terugkeeren, omdat ik mij herinner hoe ongelukkig hij was, hij, de fijn-gulle Ensor, zekeren dag dat ik hem ontmoette op den zeedijk, waar hij minder verig stapte dan hij gewoon was te doen op dat middaguur vol geliefde mondaniteit.

Ik geloof, dat Ensor mij het recht heeft gegeven op eene intermitterende, daarom nog niet onbescheidene kennis van zijn gemoedsbestaan. Hij die geen verdriet kan verbergen niet meer dan een kind, ik vroeg hem wat hem schortte. Hij antwoordde: „Ik heb een tijdschrift ontvangen, waarin men zegt dat ik geen religieus schilder ben.” Zijne stem was gedempt als voor eene biecht. Hij bezag mij met den schuinen en schichtigen blik, waarmede hij de zee beziet.

Eens te meer werd ik gewaar, dat de mond van den mensch niet goed gemaakt is om te troosten, en dat de grootste vriendschap is eene zwijgzaamheid. Toch wist ik dat Ensor van mij woorden verwachtte. Men had hem weêr een luik geopend op zijne eenzaamheid, en nu merkte hij dat men er hem eene schoone verciering van wilde ontstelen. Hij hing aan mij met de hoop, dat ik hem die verciering verzekeren zou en dat zij hem niet vreemd zou worden. Ik verzon onmiddellijk een klein betoog, waarvan mij onder het spreken bleek dat het eene illuminatie was. Ik verraste Ensor met een openbaring van hem-zelf, waar ik een uur te voren zelf aan getwijfeld zou hebben. Wij werden compagnons in eene zelfde waarheid: eene firma tot vernietiging van heterodox gedierte. En ik sprak ongeveer:

„Cher maître et ami, uwe ouders hebben u een godsdienstig onderricht bezorgd, al hebben zij u misschien het voorbeeld van een godsdienstig leven onthouden. Jaren lang hebt gij meêgelopen in de Processie der Zeewijding, naar gij-zelf mij hebt verteld, en gij hebt er